

OBNOVA CRKVE U SOTINU

U sklopu donacijske obnove zgrada javne namjene u Vukovaru bila je i obnova crkve Blažene Djevice Marije Pomoćnice Kršćana u Sotinu. Za obnovu većine tih zgrada donatori su bile hrvatske županije, a za obnovu ove crkve Humanitarni je fond Australije uplatio 1,5 milijuna kuna. Sotin je inače naselje uz Dunav smješteno desetak kilometara jugoistočno od Vukovara, uz cestu Vukovar–Ilok. U popisu uoči Domovinskog rata Sotin je imao 1324 stanovnika, a

Sotinska crkva oko 1905. godine

većinsko je hrvatsko stanovništvo bilo protjerano. Crkva je granatirana i zapaljena pa su od vatre oštećeni i oltar i zidovi.

Crkva je inače smještena u središtu sela, u zaleđu glavne ulice. Okružena je ograđenim perivojem iz 19. st. u čijem je sklopu klasicistički župni dvor, a u neposrednoj je blizini smještena i zgrada Hrvatskog doma. Sotinska je crkva jednobrodna građevina s užim i nižim svetištem i poligonalnim završetkom s upornjacima. Vrlo široka lađa odijeljena je od svetišta polukružno nadvijenim trijumfalnim

SOTIN CHURCH RENOVATION

The renovation is now under way of the church in Sotin, near Vukovar, following extensive damage inflicted on this church during the recent war when it was first hit by mortars and then set on fire. During the preliminary work undertaken in the scope of this renovation, it was established that the church is much older than currently thought, and that it in fact stands on foundations of a much older church dating back to pre-Turkish times. This has placed heavy demands on designers and builders as they had to plan and realize this renovation work in close cooperation with preservationists and restoration experts. The work is advancing well and it is expected that this sizeable and very valuable church will be completed on time, i.e. by the end of 2002.

lukom, a svetište je svođeno lomljenim susvodnicama. Inače je cijela crkva bila građena od cigle različitih formata.

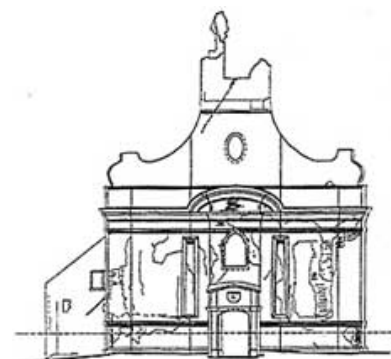

Pročelje crkve 1997.

Sotin je vrlo staro mjesto gdje je bila rimska utvrda Cornacum u sklopu rimskog limesa. Sam se Sotin prvi put spominje 1289. u ispravi kaptola u Baču gdje izrijekom stoji - "castellani de Zata", a od 1333. do 1335. više ga puta pohodi papin izaslanik i zna se da je mjesto imalo svoju crkvu jer se spominje i svećenik Miho-

vil. Od 1416. godine bio je najprije u vlasništvu plemićke obitelji Gorganski, a nešto poslije i obitelji Korogi. Od kraja 15. stoljeća u vlasništvu je kaločkog nadbiskupa. Inače u to je vrijeme u Sotinu bila skela za prijelaz preko Dunava pa je zabilježeno da je 1464. u njemu boravio kralj Matija Korvin koji se spremao na oslobađanje Jajca od Turaka, a iz Sotina je uputio pismo njemačkom caru Friedrichu.

Sotin je u to vrijeme već bio župa i imao je dvije crkve, a kao posebno velika spominje se crkva Sv. Vida Mučenika koja je bila pokrivena das-kama. Zna se također da su franjevačku rezidenciju Sv. Ivana Kapis-trana koja je pripadala srijemskoj kustodiji i u kojoj su bili bosanski

Skica pročelja crkve iz 1997. s označenim pukotinama

Zvonik crkve iz 1944.

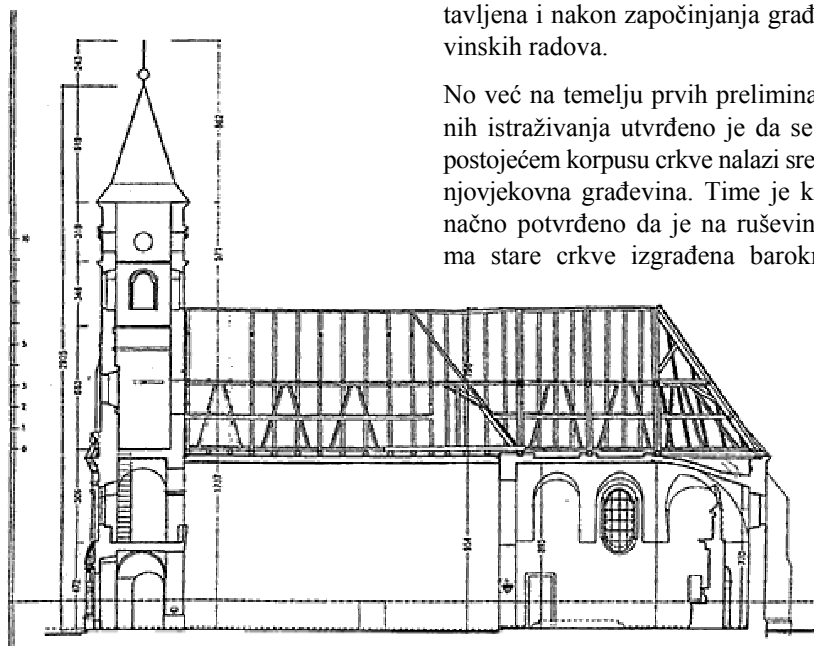
franjevci, razorili Turci 1526. Župnik se u Sotinu spominje još prije 1687. kada su Turci protjerani i mjestom upravlja Carska komora iz Beča. Od 1720. Sotin mijenja vlasnike. Najprije je u posjedu generala Felsa, potom generala von Odvyera, baruna von Pfeffershofena, grofa Kueffsteina, da bi od 1736. cijelo vukovarsko vlastelinstvo sa 35 naseljenih mjesta kupio Karlo Filip Eltz, nadbiskup u Meinzu, a cijeli je kraj ostao u vlasništvu te obitelji do 1945. god. U to vrijeme u Sotinu je malo stanovnika, a nakon izгона iz Beograda 1739. franjevci donose Gospinu sliku u Sotin i otad se počinje štovati njezin kult. Do 1768. vjerska se služba služila u improviziranoj crkvi na čijim je temeljima tada sagrađena

Faza obnove Sotinske crkve

nova crkva, koja je potom zbog čudotvorne slike posvećena Blaženoj Djevici Mariji Pomoćnici Kršćana.

Po onodobnim opisima crkva je bila pokrivena šindrom, a imala je drveni zvonik. Posvetio ju je pečujski biskup Đuro Klima. Dvadesetak godina kasnije u Sotinu se spominje prva škola, a 1800. Felix Šerciger pozlatio je glavni oltar. Pretpostavlja se da je crkva 1810. prvi put pokrivena crije-

Uzdužni presjek iz idejnog rješenja obnove

pom, a radikalno je obnovljena 1859. Tada je sazidan zvonik u klasicističkom stilu i pokriven limom. Za crkvu su 1870. nabavljene nove orgulje, a 1876. blagoslovljen je novi kameni kip Sv. Trojstva koji je izradio đakovački umjetnik Vatroslav Donegani. Cijela je crkva obnovljena 1905., kada je oslikana unutrašnjost i dobavljeni novi kipovi, a godinu dana kasnije obnovljen je i zvonik, da bi na kraju Prvog svjetskog rata bio nabavljen harmonij koji je zamijenio raštimate orgulje.

Na kraju Drugoga svjetskog rata 1945. crkva je teško oštećena te joj je potpuno uništen zvonik koji je obnovljen tek u sedamdesetim godina-

ma tog stoljeća. Taj isti zvonik stradao je 1991. kada je gotovo potpuno srušen, a stradao je i krov crkve. Tijekom 1997. procijenjena je ratna šteta, 2000. počela su arhitektonska istraživanja, a godinu dana kasnije započela je njezina obnova.

Krajem 1999. započela su i preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja da bi se moglo započeti s izradom projektne dokumentacije, a konzervatorska su istraživanja nastavljena i nakon započinjanja građevinskih radova.

No već na temelju prvih preliminarnih istraživanja utvrđeno je da se u postojećem korpusu crkve nalazi srednjovjekovna građevina. Time je konačno potvrđeno da je na ruševinama stare crkve izgrađena barokna

crkva u punom tlocrtu. To se dotad nije znalo po fizičkim istraživanjima, već po arhivskim zapisima i odnosima cijena. Naime izgradnja je cijele crkve u odnosu na cijenu glavnog oltara bila veća tek četiri puta. Sadašnjim je istraživanjima ustanovljeno da se nakon protjerivanja Turaka na mjestu današnje crkve nalazila ruina srednjovjekovne s ostacima samostana. Veći je dio crkve sačuvan na njezinu sjeverozapadnom dijelu, a na jugoistočnom, koji je imao više prozora i vrata podzidavanje je izvedeno u potpunosti. Nakon odbijanja cementne žbuke u podu svetišta na više su mjesta pronađeni nepravilni ostaci srednjovjekovnih zidova. Ta se nepravilnost uočava

na vertikalnom kontaktu srednjovjekovnog i baroknog sloja. U istočnom zidu u kripti crkve ustanovljeno je postojanje srednjovjekovne konstrukcije, odnosno temelja lađe stare crkve. Na zapadnom zidu lađe crkve u zoni poda zamijećena je jače razrahljena struktura zbog učestalih i višekratnih preinaka i probijanja prijašnjih otvora. Na tom su istom zidu s vanjske strane vidljivi tragovi gređa ukopavanih u stari zid. Tragovi gređa i pronađeni temelji svjedoče o postojanju triju srednjovjekovnih svodjenih prostorija uz zapadni zid lađe na čijim je temeljima izvedena nova barokna dogradnja. Možda se na tom mjestu nalazila i još starija crkva koja se spominje u vizitacijama s početka 18. stoljeća. Sada se zna da pri izgradnji odnosno obnovi između 1760. i 1768. crkva nije povećavana, nego je izgrađena na temeljima stare. Da je crkva i u stara vremena dugo bila bez krovništva pokazuje sačuvana srednjovjekovna žbuka u svetištu i u negdašnjem zvoniku koja ima velik broj grafita i karakterističnu pljesnivost.

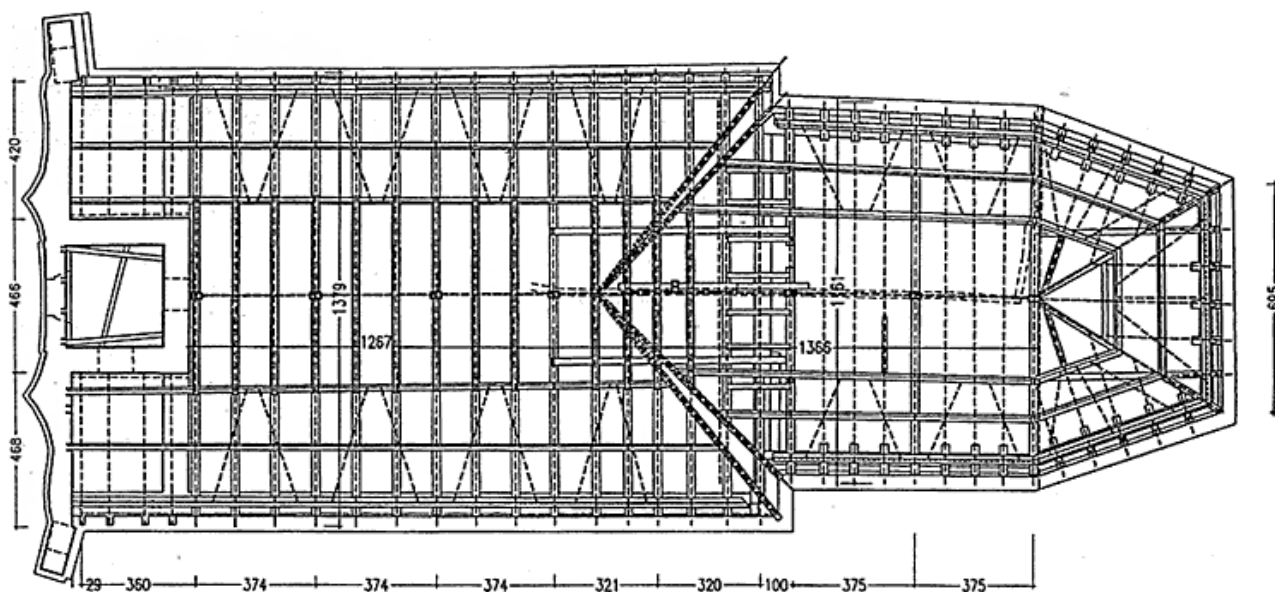
Sve smo te podatke saznali od Đure Šimičića, slikara-restauratora, koji se već 25 godina u Hrvatskom resta-

Unutrašnjost crkve u fazi obnove

uratorskom zavodu u Zagrebu bavi istraživanjima starih građevina. U istraživanjima ove neobične stare crkve i jedne od najstarijih i najvećih u ovom dijelu Slavonije (12 x 34 m), koristili su se brojnim izvorima. Istodobno su postojeće stanje temeljito snimili stručnjaci iz Zavoda za graditeljsko nasljeđe Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod

vodstvom mr. sc. Borisa Vučića-Šnepergera, dipl. ing. arh., koji je i autor idejnog rješenja obnove. Ta su temeljita snimanja obavljena tijekom 2000. godine. Iskorištene su i najstarije pronađene fotografije, posebno za idejno rješenje zvonika koji je kao i cijelo pročelje svoj konačni i budući izgled dobio početkom 20. stoljeća. Naime, posve je razumljivo

Tlocrt krovne drvene konstrukcije iz idejnog rješenja obnove

Detalj potkrovlja obnovljene crkve

da je odlučeno da se crkva obnovi točno onako kako je izgledala uoči stradanja, ali će se pronađeni najstariji dijelovi posebno zaštititi i istaknuti. Trenutačno se obavljaju istraživanja u kripti ispod crkve gdje su pronađene grobnice s kamenom.

Istraživanja na terenu tijekom građenja, uz svakodnevnu suradnju s projektantima i nadzorom, obavljaju Zdenka Predrijevac, dipl. ing. građ., iz Konzervatorskog odjela u Osijeku te Damir Filipović, dipl. ing. arh., iz Područnog odsjeka istog tog odjela u Vukovaru.

Za nedavna smo posjeta Vukovaru, a po savjetu predstavnika investitora koji obnovu ove crkve svrstava među najsloženije građevinske zahvate što se na području Vukovara sada obavljaju, posjetili i gradilište u Sotinju. Investitor je obnove ove crkve, dakako, Ministarstvo javnih radova, obnove i graditeljstva, a projekt obnove izradila je tvrtka *Gitas* d.o.o. iz

Zagreba, projektanti su Dubravka Šeparović, dipl. ing. arh., i Mladen Sremac, dipl. ing. građ. Područni nadzor za investitora obavlja Milan Crnogorac, dipl. ing. građ. iz HIMK-a u Zagrebu, a radove na gradilištu nadzire Emil Kolar, dipl. ing. građ.

Radove izvodi *GO Dom* iz Osijeka, pri čemu *GO* znači građevinski obrt jer su licencirani za građevinski obrt i za restauratorske radove. Voditelj je radova Dragutin Ljubek, ing. građ., koji je uz Josipa Grubišića, dipl. ing. građ., ujedno i suvlasnik tvrtke s približno stotinjak radnika. Na ovom gradilištu imaju kontinuirano tridesetak radnika. Radove su započeli 11. lipnja 2001., a završetak je obnove cijele crkve predviđen za 30. studenoga 2002. S voditeljem gradilišta nismo stigli previše razgovarati jer je bio na sastanku s predstavnicima ministarstva, konzervatora i nadzora, ali zato smo nešto više saznali od njegove pomoćnice Darije Matokić, dipl. ing. građ. Ona nam je rekla da

su radovi na obnovi crkve vrlo složeni i to ne samo zbog posebnih zahtjeva restauratora. Najprije je trebalo demontirati i srušiti oštećene dijelove, izgraditi horizontalne serklaže na zidovima te postaviti složenu drvenu konstrukciju i pokrov. Ujedno je trebalo izgraditi i zvonik te nove temelje i zidove prostorije za ministrante. Sve u svemu zadovoljna je kvalitetom izvedenih radova i poslom, koji iako zahtjevan, izvrsno napreduje.

Kvalitetu obavljenih radova i izvrsnu suradnju s konzervatorima ističu i nadzorni inženjeri. Za ing. Crnogorca izvođači su najviše problema ipak imali s istražnim radovima te s izvedbom glavnog oltara. Ing. Kolar na kvalitetu i tijekom obnove nema također nikakvih primjedbi.

Detalj izvedbe krovne konstrukcije zvonika

Boravak na gradilištu iskoristili smo da se popnemo na tridesetak metara visok zvonik na kojemu su se upravo obavljali radovi. Bila je to jedinstvena i rijetka prilika i da se snimi krov ove goleme crkve te da se vidi prelijepi Dunav i druga strana njegove obale.

Branko Nadilo